

Democratie = polarisatie

“Ben je polarisatie beu? Heb je een uitgesproken mening en wil je deze delen met..?”

Ik kon niet anders dan zachtjes grinniken om de bitterzoete ironie in de oproep. Als we namelijk het nieuws en de oproep tot het schrijven van het essay moeten geloven, zijn we tegenwoordig allen verhard en verbitterd, en komt dit deels door het politieke klimaat. Misschien is dat ook wel echt zo. Toch zou ik een tegengeluid willen bieden. Of misschien is tegengeluid niet het juiste woord. Nuance aanbrengen past beter.

Allereerst is het een misvatting om te stellen dat het politieke debat dusdanig verhard is, dat dit uniek is, en dat wij hier ons specifiek zorgen om moeten maken. Binnen een democratie is het politieke klimaat namelijk *altijd* hard geweest. Dat is immers wat een representatieve democratie kenmerkt. Je moet vechten om gehoord te worden. Bij een autocratie of dictatorschap wordt bijvoorbeeld elk tegengeluid direct de kop in gedrukt. Daar is dus in feite geen plaats voor debat – hooguit voor een rebellerende schaduw oppositie.

De metaforische ‘bubbels’ waar we allen in leven zijn ook niet nieuw, maar gewoonweg het product van de klasse samenleving die al eeuwenlang bestaat, en gretig in stand wordt gehouden door de elite. Het is niet alsof topbankiers altijd zulke goede vrienden zijn met supermarkt-medewerkers, of de koning met de bakker in het dorp. Vroeger niet. Nu niet. Klaar. Ja, het gebeurt – soms - maar het is niet de norm. Ondanks alle goede bedoelingen van vele initiatieven door de jaren heen, de maatschappelijke ladder is nog steeds een glibberige, die niet of nauwelijks te beklimmen valt. Zijn we bovendien nu alweer verzuimd Nederland vergeten?

Het gegeven dat mensen weinig vertrouwen hebben in *politici*, heeft daarom ook weinig te maken met de zo gestelde polarisering tussen *mensen*. Meer met de almaar transparanter wordende politiek. We zien hoe een doorgewinterde politicus als Hillary Clinton door meerdere email schandalen uit de doeken wordt gedaan als een corrupt machiaveliaans persoon die er alles aan zou doen om stemmen te verwerven. Tegelijkertijd zien burgers dat hun democratische stem een loze blijkt te zijn, omdat premiers toch wel de democratische volksstemmingen ratificeren. Precies naar Europees beleid. Tevens wordt elke publieke politieke speech online gezet, waardoor geïnteresseerden er linguïstische analyses op los kunnen laten, en daarmee de grove contradicties tussen doen- en-zeggen bloot leggen. Doordat politici steeds meer vanuit alle hoeken te bekijken zijn, zien we dat ze niet heel veel meer doen dan liegen, beloven, en nog meer liegen.

Dat juist democratie wordt genoemd als fenomeen dat door polarisatie onder het gedrang is klopt dus niet helemaal. Praktisch gezien heeft democratie nooit betekent dat we vanuit verschillende perspectieven tot integratieve oplossingen komen. Dat heet vergaderen. Hoe ingewikkeld je een representatieve democratie namelijk wilt maken, het draait uiteindelijk allemaal om kiezers winnen. Meer kiezers, meer macht. Je wint het makkelijkst kiezers wanneer je jezelf op bepaalde maatschappelijke issues afbakt ten opzichte van andere partijen. Zo ga je onwenselijke zwevende kiezers tegen, en forceer je mensen zich te schikken naar het specifieke gedachtegoed van de desbetreffende partij.

Het democratische proces betekent dan ook dat polariseren tijdens het campagne voeren een gekozen strategie is - niet een te bestrijden bijwerking - en inherent is aan het democratische stelsel. Doordat verkiezingen en kabinetsvormingen vaak tot de laatste zetel beslecht

worden, betekent democratie helaas ook dat in het beste geval 50% van de bevolking is blij, en 50% van de bevolking is dat niet. Ik vraag me dan af waarom men überhaupt verbaasd is wanneer het polarisatie in de samenleving aanschouwd. Is dit niet het spelletje dat wij elke 4 jaar vrolijk herhalen? De meest waarschijnlijke reden dat polarisatie nu dan ook zo hoog op de agenda staat is omdat de gevestigde politieke orde het gevoel heeft de controle over het spelletje kwijt te zijn. Trump, Brexit & Duterte. Democratisch verkozen, maar gezien de reactie van de media had het allemaal niet mogen gebeuren.

Polarisatie betekent dat het democratische systeem doet waar het in essentie voor staat. Een stem geven aan verschillende groepen mensen - die andere belangen hebben - en deze gerepresenteerd willen zien worden. Dat veel stemmen en geluiden in deze vertegenwoordiging niet gewapend zijn tegen het brandmerk van politiek correctheid of empathie, betekent nog niet dat dit nog steeds *hun* democratische stemmen zijn. Wanneer we elke vorm van opspraak op botsing tussen deze belanghebbenden gaan bestempelen als radicaliteit of polarisatie is dat dus klinkklare onzin en volksmennerij van de bovenste plank. Dat is namelijk dictatorschap volgens het boekje. Eén cultuur of manier van denken tolereren - meer niet. Hameren op meer empathie zou een potentiële doodsteek voor een *echte* democratie zijn, waar vooruitgang wordt geboekt door verschillende belangen naast elkaar te zetten en met behulp van eindeloze discussies een gulden tussenweg te vinden. Het is dus niet zo dat empathisch met elkaar omgaan een slecht idee is – allerminst - maar binnen het politieke debat kan het onwenselijk blijken, doordat het ervoor zorgt dat men sneller naar gevoelselementen grijpt.

Dat laatste is een kern van het probleem. Er worden nog weinig goede en eerlijke discussies gevoerd, *juist* doordat het politieke debat door empathie gekaapt lijkt te zijn. Gevoelens zijn daardoor belangrijker geworden dan feiten. De oproep tot het schrijven van de essay stelt ook duidelijk met een mening aan te komen - niet met argumenten. Door deze ontwikkelingen *moeten* politici wel inspelen op onderbuik gevoelens. Gevoelens en meningen die de verkeerde vorm van polarisatie aanwakkeren, want op gevoelens kan je geen nationaal of internationaal beleid baseren.

Empathie loopt verder tegen een aantal problemen aan. Het is bijvoorbeeld moeilijker op te brengen dan respect of tolerantie, wat je kan afdwingen met acties en heldere argumentatie. Empathie bestaat deels uit hetzelfde rationele cognitieve aspect, maar moet *ook* gevoeld worden. Als je *écht* empathie voor een persoon hebt, ben je in staat om je compleet in te leven in de situatie van de ander. Dat je die empathie kan tonen komt omdat je 1) ofwel de situatie zelf hebt meegemaakt 2) of doordat je je bezighoudt met het inleven met de ander door proactief gedrag te vertonen en zo meer over zijn of haar wereldbeeld te weten komt. Dat eerste is in vele gevallen niet mogelijk. Dat laatste zou wenselijk zijn in de ideale wereld, maar is niet reëel omdat er zoveel factoren bij komen kijken die dit inlevingsvermogen kunnen belemmeren. Méér empathie lijkt op papier dus een geweldige kandidaat voor positieve vooruitgang en samenwerking, maar kan door de complexe natuur juist het tegenovergestelde bewerkstelligen. Empathie onderscheidt zich van andere manieren van omgang door het gevoelsaspect. Dat is ook de reden waardoor het lijkt alsof het politieke debat zo heftig gepolariseerd is. Gevoelens staan heldere gedachten namelijk vaak in de weg, en geven tegelijkertijd vrij spel aan emoties. We hebben ze nodig om ons morele handelen te leiden, maar zouden nooit de overhand mogen hebben. Want zou dat niet juist populistisch zijn?

Men en politici lijken het beste van twee werelden te willen. Pretenderen dat je staat voor de vrijheid voor iedereen om te zeggen, voelen en denken wat hij zelf wilt, maar vervolgens verontwaardigd en emotioneel beledigd zijn wanneer men dingen zegt waar jij het niet mee eens bent. Wanneer een gebrek aan empathie bovendien gelijk wordt gesteld aan radicaliteit, zonder daarbij in acht te nemen hoe moeilijk het in vele gevallen is om empathie op te brengen door de bijbehorende context, kunnen gevaarlijke situaties ontstaan en komt de vrijheid van meningsuiting in het gedrang. Als we echt zo democratisch zijn als we willen geloven, hebben mensen namelijk het goed recht om boos op elkaar te zijn, ongeacht hoe onwenselijk hun standpunten zijn. Laat hen dat uitten en ga er mee in gesprek - hoe moeilijk of onprettig dat ook is.

Het niet met elkaar eens zijn is prima, dat doen we al duizenden jaren. Laten we vooral streven naar een respectvolle houding met betrekking tot dat 'niet met elkaar eens zijn'.

Misschien komt die *echt* gevoelde empathie dan ook ooit nog eens om de hoek kijken.

Iedereen blij.